

Zeitschrift: Museum Helveticum ad juvandas literas in publicos usus apertum

Herausgeber: Litteris Conradi Orellii et Soc.

Band: - (1748)

Heft: 9

Artikel: Nomothesiae ecclesiae Christianae ex certis principiis deductae & modeste vindicatae sectio secunda sistens & refutans falsa principia huius nomothesiae

Autor: [s.n.]

DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-394619>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 19.08.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

NOMOTHESIÆ ECCLESIÆ CHRISTIANÆ

Ex certis Principiis deductæ
& modeſte vindicatæ

SECTIO SECUNDA

Sistens & refutans

Falsa Principia hujus Nomothesiæ.

§. I.

Prinципium Nomothesiæ Christianæ illud dicitur, ex quo Capita Religionis Christianæ, Dogmata, Mysteria, Mores, Cultus, Vaticinia, Regimen petuntur, examinantur, vindicantur.

Unaquæque Scientia suis innititur Principiis. Unaquæque Societas habet Regulas, quibus regitur. Pariter comparatum cum Nomothesia Christiana. Si caret Principio, vel innititur falso, tum obtinet in Ecclesia ἀρεγχία vel Regimen est falsum, confusum. Omnia memorata Capita ab hoc Principio dependent. Non unum & alterum tantum. Quæ ratio Mysteriorum, ea Morum, Cultus Christiani &c. essentialiter spectati. Tanto perfectior est Nomothesia Christiana, quo omnia dicta plenius purius a Principio suo dependent. Vice versa tanto imperfectior, impurior, quo plura excipiuntur, humana, Ecclesiastica ceu Divina iis admiscentur.

§. II.

§. II. *Principia dicta Nomothesiae, quæ inter Christianos circumferuntur, sunt plura, diversa, imo opposita.*

Sunt enim A. *Ratio & Usus Sensuum in Rebus Religionis Christianæ dominans*, jam modo valde imperioso, quo Mysteria Fidei, Miracula, Vaticinia e Theologia absolute eliminantur; jam modestiori, quo Sensus Scripturæ fingitur, torquetur, quem Ratio cum Sensibus commodum putat, non quem voces Sacræ, Nexus, Scopus, Loca Parallelæ possunt. Illo modo opinantur Deistæ; Hoc Sociiani & consimiles. B. *Auctoritas humana, quæ cunque illa. Sive Parentum, sive Magistratus, sive Ecclesiæ.* Parentes, Principes, Personæ Ecclesiasticae vel earum Caput auctoritative Liberis, Subditis, Laicis præscribunt credenda, agenda, collenda, speranda. Non concedunt liberum examen, interpretationem, professionem fidei, cultum, spem. Coguntur fidem profiteri, vivere, Deum colere, spem testari pro Imperio parentum, principum, Ecclesiæ sub gravissimis pœnis, ex-hæreditatione, exilio, terribili excommunicacione, vel ipsa morte. C. *Historia.* Illa Nomothesia invariate tenenda, quæ superioribus seculis; Quæ antiqua. Omnis innovatio male audit. D. *Solum, purum, totum Dei Verbum, Veteri & Novo Testamento contentum, ex propria ejus Interpretatione ac lumine Spiritus S. recte intellectum.* Sive sola & omnia dogmata, præcepta, cultus, regimen Ecclesiæ, vaticinia quæ in sacris extant, constituunt principium Nomothesiae Christianæ.

§. III. Quandoquidem Principia hæc non solum sunt diversa , sed & opposita , una stare nequeunt. Solice inquirendum itaque , quænam falsa & quodnam verum.

Ratio cum usu Sensuum stare nequit cum Auctoritate humana , Historia , Verbo Divino. Ratio enim nullam rationem habet Auctoritatis humanae , qua talis , neque Historiae recensentis qualis olim fuerit Nomothesia , vel etiam Mysteriorum , Miraculorum , ceu quæ cum Ratione & usu Sensuum non conveniunt. Auctoritas humana simpliciter stat pro sua Religione , quam solam veram habet , & armis carnalibus defendit. Si solidæ rationes , certa Documenta , Interpretationes Scripturæ genuinæ obstant , nullo loco habentur. Auctoritas jam sufficit , traditiones eam confirmant. Principium , quod Historia non movetur rationibus aut probationibus scripturariis. Valet: & dominatur. Olim status ecclesiæ talis fuit. Talis etiamnum esse debet. Verbum Dei vere tale non cedit rationi , testimoniis sensuum , nulli auctoritati humanæ , non documento historico. Omne , quod Deus certo revelavit , indubitatum principium est fidei , vitæ , cultus , regiminis , spei in rebus religionis christianæ. Hæc generaliter de differentiis & oppositionibus principiorum fidei christianæ. Alia specialia , quæ inferius in suis locis occurrent , brevitatis studio hic non memoro. Sponte enim sequitur inquirendum esse , quodnam Principium Nomothesiae sit verum & quænam falsa. Ab his incipiemus , ut tutius ascendamus ad verum.

§. IV. Principium Nomothesiæ Christianæ non est ratio cum usu sensuum.

Probe tenendum, rationem cūm usu sensuum negari esse principium Nomothesiæ Christianæ, id. que dominans. Non tamen negamus variū dari usum eumque servientem. Linguaes originales hodie non disco modo miraculoſo, ſed ope rationis. Confero Scripturam cum Scriptura eadem ope; formo quoque ita conſequentias. Quæ rationalia, sensualia in ſacris ſunt, non contrarian- tur rationi & ſenſibus. Quin rationalia & ſensualia ſacra illuſtro, deduco, probo mediante ratio- ne & ſenſibus. Itidem ex ſacris rationalibus & ſensualibus illuſtro, probo, conſirmo, ſuppleo rationalia & ſensualia communia. Apoſtoli olim acceperunt donum linguarum. Hodie Philologi & Interpretes magno diſcunt labore linguaſ, He- braicam, Chaldaicam, Graecam. Ope Concor- dantiarum novi loca parallelā. Recte ratiocinor plures non dari Deos, quia unicus eſt. Ratio & ſenſus docent Deum eſſe ſpiritum omnipotentem, ſapientem, bonum. Conſirmor hac in veritate naturali, legens, perpendens Scripturam. Ratio docet mundum non eſſe ab æterno, eſſe in tem- pore conditum. Verbum Dei non ſolum plene, ſortiter conſirmat, ſed in ſuper docet tempus, mo- dum & ordinem Creationis. Gen. I.

§. V. Rationem cum teſtimonio ſenſuum non eſſe prin- cipium Nomothesiæ Christianæ docet primo induc- tionis quorundam capitum Religionis Christianæ.

Talia ſunt Mysterium Dei Triunius, incar- nationis Filii Dei, mortis ejus, reſurrectionis, cauſæ

causæ salutis totius generis humani, regenerationis, abnegationis sui ipsius; beatæ & gloriæ Crucis, Baptismi, S. Cœnæ, vaticiniorum, de successione Imperiorum Dan. II. Speciatim ruina Babylonis, regno millenario, dignitatum summarum, regiarum, sacerdotalium in piscaores, publicanos, Lazaros conferendarum. An hæc & talia capita Religionis Christianæ ex principio rationis & usu sensuum discuntur? An lumen rationis post longius tempus, & profunda ratiocinia docet Deum verum esse Patrem, Filium & Spiritum? Vel an docet Filium Dei esse incarnatum, esse adeoque Θεόνθρωπον, crucifixum, in gloriam assumtum, salutem totius mundi? Vel an ope solius rationis novi hominem carnalem, templum Spirituum impurorum, per fidem in Christum converti in Templum Dei vivi? An ratiocinando invenio crucem ob professionem Doctrinæ Christianæ ducere ad æternam gloriam? An usu rationis excogito immersionem in aquam, fruitionem cibi & potus dare spiritualia bona? Quæ illa acuta ratio prævidens, prædicans singularia fata mundi & ecclesiæ, qualia in vaticiniis prostant, partim impleta, partim implenda? Aliter cogitavit Daniel cap. II. 22, 28. Non solum talia ratiosibi relicta non docet, sed etiam non examinare, dijudicare, probare valet. Sume Celsum, Lucianum similesque in ratiocinando exercitatos. Propone iis memorata & alia capita Religionis Christianæ. Selige fortissima argumenta. Inculca illa, qua licet acie oris & calami, & vide num sola ratione & usu sensuum Philosophi vietas tibi dari manus ac confessuri: Deus unus est trinus: Filius Dei in carne manifestatus. &c.

Concedo Philosopham

phum ope rationis & sensuum invenire Deum esse,
ens esse incomprehensibile, plurima arcana in eo
latere, fore judicium secundum opera, & quæ
talia. Sed capita, quæ propria sunt Religioni
Christianæ, ratiocinando non inveniet, non con-
vincetur de iis, nisi aliud accedat principium.

§. VI. *Hoc ipsum fortius probatur Testimonii Scriptu-
ræ, quorum tria extantiora proferam, exponam,
stringam.*

Ipsa Scriptura de Mysteriis Evangelii minime te-
statur esse illa tantæ Claritatis, ut attentior nonni-
si ad Rationem & usum Sensuum ea sit inventu-
rus, vel recepturus aut demonstraturus: Quin
contrarium claré & sæpius testatur, alias non es-
sent μυστήρια, sed γνώσει. Testimonium primum
exstat Matth. XI. 25. 28. Doctor cœlestis loqui-
tur de Mysteriis, ut ex Nexus constat, præcipue
v. 27. *Nemo cognoscit Filium nisi Pater, neque Pa-
terem quisquam cognoscit, nisi Filius.* Hæ enim Ve-
ritates sunt evangelicæ. Has vero οὐδεὶς nemo co-
gnoscit, quicunque ille, magni etiam, ut vide-
tur, Ingenii, Judicii. Solus Pater & Filius co-
gnoscunt. Naturalia cognoscunt omnes rationa-
les & sensibus præediti. Dictæ Veritates sunt qui-
dem nunc pluribus cognitæ, sed non ex propriis
Mentis humanæ viribus, verum ex gratiosa sin-
gulari Revelatione Patris & Filii. Hinc legimus
v. 25. *Pater revelavit, v. 26. est ἐυδοκία Patris &*
v. 27. *& cui Filius revelare vult.* Si non revelare
vult, veritates hæ occultæ sunt & manent. Spe-
ciatim notandum, quod occultæ sint sapientibus
& intelligentibus. Opinamur communiter sapientes

& intelligentes præ aliis, speciatim infantibus, scibilia, varia, altiora nosse, ratiocinando profundiū penetrare. Sed aliter se habet cum evangelicis: hæc occultata sunt sapientibus & intelligentibus & revelata infantibus. Si principium articulorum evangelicorum esset ratio cum usu sensuum, tum non occulti, tum sapientiores & intelligentes aptiores, quam infantes. At cognitio eorum dependet a gratijs singulari revelatione Patris & Filii. Secundum Matth. XVI. 16, 17. & 21 - 23. Testimonium hoc quoque agit de veritatibus evangelicis, scilicet Jesum esse Christum Filium Dei vivi, fore primo in statu Exinanitionis, postea Exaltationis. Nemo controvertet. De primo v. 16, 17. testatur doctor verax: *Caro & sanguis non revelavit*, quod ipsum est ac Homo. Hebræi hominem vocant בשר ודם carnem & sanguinem. Homo vero etiam constat mente & facultatibus ratiocinandi, judicandi &c: hinc se & alios instituit in rationalibus. Sed caro & sanguis non revelant Jesus esse Christum Filium Dei: Est articulus testus Homini. Unde etiam alii auditores Christi eum ignoraverant v. 14. Elucet clarius ex oppositione: *Sed Pater meus, qui in cœlis, scil. revelavit.* Si etiam ratio, testimonium sensuum hanc veritatem revelarent, nullus locus oppositioni. Etiam caro & sanguis revelarent. De altero vel articulo exinanitionis & exaltationis Christi v. 21, 24. Pertinet & hic ad mysteria evangelii. Filius Dei eum revelavit. Et quidem cum singulari effectu. Petrus attonitus Magistrum suum increpaverat dehortatusque erat. Talis effectus non solet esse, quando traduntur, audiuntur veritates rationales. Concedo tamen effectum hunc fortior-

rem

rem suisse ob præjudicium , quo Petrus laboraverat. Confirmatur insuper verbis. *Non sapis, quæ Dei, sed quæ hominum.* Ergo status exinanitionis & exaltationis est φρόνημα Θεοῦ , non ἀνθρώπων. Deus dives sapientia φρονεῖ sapit , judicat , revelat , genus humanum salvandum per passiones , mortem & gloriam. Aliud est φρόνημα hominum , imo contrarium. *Tertium I. Cor. II. 6 - 15.* Ex nexu cum antecedentibus Cap. I. & II. elucet , Apostolum agere de doctrina evangelica , speciatim Jesu Christo crucifixo , Salvatore mundi v. 23 , 24. II. 2. quam Græci & Judæi stultitiam , scandalum habuerant. Qualis neque oritur ex ratione , nec ad gustum ejus est. De hac in citato testimonio Paulus primo *Negative testatur , esse sapientiam non hujus seculi , neque principum hujus seculi , eam neminem principum hujus seculi nosse , addito fortissimo argumento : Si enim cognovissent , Dominum Gloriam Crucis non affixissent. v. 6 , 8.* Ergo sequitur rationem & testimonium sensuum haud esse principium religionis christianæ. Eset alias *sapientia hujus seculi , principes hujus seculi , philosophi , oratores præ aliis eam nossent , nam præ aliis exercitati sunt in ratiociniis & usu sensuum.* At *nemo principum hujus seculi , ne ullus quidem , quicunque ille , eam novit.* Eminet in sapientia Dei Thema de *Dominum Gloriam.* Verum principes hujus seculi Dominum Gloriam crucis affixerunt. Ergo non intellexerunt. Dein *affirmative esse sapientiam Dei , non hominum , ceu quæ pro principio habet rationem & sensus , quæ hinc publice patet , quum Dei sit in mysterio , dogmatibus natura occultis , quæ hinc abscondita , quæ homines latet , quæque prædestinata ante secula ad gloriam nostram.* Est ergo pro-

sus singularis, ab æterno decreta, ut christiani, Apostoli præ aliis gentibus, philosophis, laudem gloriæ habeant. Constat clarissime. Sapientia hujus seculi enim discitur usu sensuum, maxime vi-sus & auditus, & ratiocinando. Astronomia dis-citur oculos in cœlum attollendo, etiam armatos. Philosophia pythagorica discebatur institutiones Pythagoræ audiendo. Philosophus formatur at-tendendo ad ratiocinia cordis, quæ natura sur-gunt vel arte eruuntur, connectuntur. At do-ctrina evangelica est sapientia, quam *oculus non vi-det, auris non audit & in cor hominis non ascendit.* Ergo aliud habet principium, quam philosophia, cujus principium ratio & usus sensuum. Dices: *Datur tamen sapientia Dei in quibusdam. Unde eam hauriunt? Annon principium est ratio & usus sensuum?* Resp. Non. *Præparata est iis, qui Deum amant.* v. 9. Prærequisitum ergo in genuinis subjectis est amor Dei. Ipsum principium vero est *Spiritus Dei*, non mundi, non hominum. *Spiritus Dei vero omnia scrutatur*, intime novit, ipsas Profunditates Dei, veritates, quæ profunde in Deo latent. Unde scimus modum, quo fideles Sapientiæ divinæ participes redduntur, Deus *revelat per hunc suum Spiritum.* Ipsi fideles ex se veritates evangelicas ignorant, tectæ sunt iis. At operimenta auferun-tur a Deo per Spiritum suum. Tegmine ablato facile perspiciuntur ea, quæ antea tecta erant. Illustrat Apostolus apta similitudine v. 11. *Spiri-tus hominis novit quæ in Homine*, cogitationes, in-tentiones, volitiones suas. Ergo etiam *Spiritus Dei novit, quæ in Deo & per consequens revelare potest iis*, in quibus est & operatur. Jam subsu-mit Paulus v. 12. *Atqui nos accepimus Spiritum ex*

Deo

Deo, & quidem, ut sciamus ea, quæ a Deo gratiōse nobis donata sunt, qualia sunt evangelica. Unde non mirum, fideles nosse mysteria, veritates supra rationem & sensus. Qui spiritu mundi aguntur, hæc ignorant. Nos vero spiritum mundi non accepimus, sed Dei. Quo Spiritu etiam agimur, loquimur, instituimus, conferimusque spiritualia, illustramus, hinc probamus, deducimus. Longe aliter comparatum cum Homine, qui Spiritu Dei caret, qui tantum ψυχικὸς animalis, qui ψυχὴν animam cum facultatibus suis habet. Hic non recipit τὰ τῆς πνευματος, non solum, quæ Spiritus Dei, non excogitat, sed prædicata non δέχεται recipit, probat, æstimat. Causa. Stultitia ei sunt, absurdâ stulta, noxia habet. Quomodo ergo ratio principium, norma vel judex mysteriorum evangelii? Surgit Apostolus: Non potest cognoscere, non possibile est, ut merus ψυχικὸς cognoscere queat. Ratio. Quia, quæ Spiritus Dei sunt, πνευματικῶς dijudicanda. At ψυχικὸς Spiritum Dei non habet. Qui oculos non habet, cernere, de coloribus judicare nequit. Nam nemo cernere, de coloribus judicare valet, quam usum oculorum. Ita quoque, qui Spiritum Dei non habet, non potest judicare de iis, quæ sunt Spiritus Dei. Ex opposito πνευματικὸς qui Spiritum Dei habet, omnia, quæ sunt Spiritus Dei, dijudicat v. I 5.

§. VII. Dein Principium Nomothesiae Christianæ non est auctoritas humana.

Probe tenendum: Non quæri, annon homines circa Nomothesiam Christianam quosdam usus

præstare queant? Annon iis incumbant quædam officia ad hanc Nomothesiam scrutandum, probandum, propagandum, defendendum? Quod omnino concedimus, imo probamus. Sed quæritur: An auctoritas humana sit Principium Nomothesiæ Christianæ? hoc est: An homines, qua homines, quicunque illi, pro absoluto Imperio Jus & Potestatem habeant aliis in caussis Religionis Christianæ præscribendi: Hæc & non alia esse credenda, profitenda, agenda, colenda, speranda, quam quæ illi auctoritative præscribunt; habere hinc jus cogendi, animadvertisendi in illos, qui aliter profitentur, vivunt, colunt, sperant? Hoc est quod negamus, & sequentibus argumentis destruimus.

Ecclesia christiana toties dicitur *Regnum Dei*
Marc. I. 15. X. 14. Joh. III. 3, 5. Act. I. 3.
Etiam Regnum Cælorum Matth. III. 2. IV. 17. Regnum, quod non de hoc Mundo Joh. XVIII. 36.
*Ergo nomothesia ecclesiæ christianæ est divina, cœlestis, non mundana. Dogmata, cultus, Regimen divinum, cœleste, non mundanum. Ergo nomothesia ecclesiæ christianæ non est humana. Homines, qua homines, non habent potestatem leges ecclesiasticas cum auctoritate præscribendi. Nomothesiæ contrariæ una stare nequeunt. Dein homines in ecclesia christiana spectantur ut Servi Christi. Eph. VI. 6. Act. II. 18. *Ancillæ Luc. I. 38. Act. II. 18. Populus Dei I. Petr. II. 9. Domus Dei I. Tim. III. 15.* At populus, servi, ancillæ, domestici non habent jus cum auctoritate præcipiendi, sed accipiunt, præstant Leges a Dominis præscriptas. Præterea si homines res religionis christia-*

christianæ cum auctoritate præcipiunt, tum vel præcipiunt juxta rationem, vel supra vel contra eam. *Non juxta rationem*, nam nomothesia christiana ex mysteriis constat, ut modo ante plenius probatum. *Non supra rationem*. Quod supra rationem, homo rationalis ignorat, non recipit, non probat. Quomodo præcipiet? *Non contra rationem*. Quale esset præceptum? Homo rationalis nihil præcipit, quod contra principium suum. Non præcipiet religionem irrationalem. Insuper si auctoritas humana esset principium nomothesiae christianæ, tum staret auctoritas penes omnes. Omnes homines conjunctim, vel plures, vel paucos separatim. Nullum dici potest. *Non primum*. Alias essent tot legislatores, quot homines. Qualis nomothesia? Quale Regimen? *Non secundum*. Quare tot alii excluduntur, qui quoque homines? Homo in hominem & ejus conscientiam nullum imperium habet, maxime in ecclesia christiana Rom. XIV. & toties alibi. Vel quis ei potestatem dedit? Et per consequens etiam *tertium* dici nequit. Si potestas leges ferendi in ecclesia christiana esset penes homines; tum vel parentes, vel principes, vel ecclesia & ejus ministri haberent talem potestatem. At hanc potestatem non habent illi, non isti, non hi, quod nunc *κατὰ μέρος* deducendum & probandum.

§. VIII. Principium religionis christianæ non est auctoritas Parentum.

Parentibus curam circa religionem, maxime christianam, non simpliciter denegamus. Primum jus in liberos suos habent. Hinc curant non so-

lum pro bono eorum corporali , terrestri , temporali , sed & spirituali ac æterno . Æquum est & præscindit innumeræ lites , si parentes liberos suos juxta placita propriæ religionis usque ad annos discretionis educant & educandi copiam tenent . Educare tenentur , quod certum . Jam non educabunt juxta articulos alienæ religionis , ceu quod esset contra conscientiam . Parentes christiani obligati sunt liberos in castigatione & hortatione Domini educare . Eph . VI . 4 . At negamus auctoritatem parentum tantam esse , ut liberi , qui discernere valent inter verum & falsum , bonum & malum , credere , colere , sperare debeant , ut parentes pro auctoritate præcipiunt .

Argumenta sunt : Primum ex sacris : Matth . X . 35 . *Veni , ut dissidere faciam hominem adversus Patrem suum & filiam adversus matrem suam , & nurum adversus socrum suam .* Et v . 37 . *Qui amaverit patrem aut matrem supra me , non est me dignus .* Conf . Luc . XIV . 26 . *Si quis venit ad me , nec odit PATREM SUUM AC MATREM -- non potest meus esse discipulus .* Certum est Christum venisse , ut liberi debita officia parentibus præstarent , eos diligenter , honorarent . Non enim venit ad solvendum legem Matth . V . 17 . XV . 4-7 . Quo sensu ergo ait doctor cœlestis : *Veni , ut dissidere faciam - Qui non odio habet patrem suum - - is discipulus meus esse nequit ?* Hoc . Genuinus discipulus Christi simpli- citer credit , profitetur , sperat id omne & solum , quod Magister præcipit , & colit ea ratione , qua cultus ipsi mandatus . Parentes aliam profitentur religionem , damnant christianam , unde libertis sub gravissima pœna paterna interdicunt professio- ne

ne religionis christianæ. Cui obsequendum? An auctoritati Parentum? Non. Alias non potest esse Discipulus Christi, Christum præ parentibus amat, imo in hoc casu parentes odio habet. Atque ita Christus venit *ad dissidere faciendum*. Secundum. Principium nomothesiæ christianæ est vel auctoritas omnium parentum, vel quorundam. *Non illa*. Longe plurimi parentes dantur stupidi, rerum christianarum prorsus ignari, contemtores. Quomodo illi liberis auctoritative imperant dogmata, præcepta, cultum &c. Dantur liberi (casus dubilis est) qui solida religionis christianæ fundamenta habent, manibus quasi palpant tenebras, errores, infidelitatem, impietatem parentum. Quid hic faciendum? An tales liberi extinguere debent lumen, quod a Deo acceperunt? An tenebras, errores, infidelitatem parentum probare, profiteri, sequi debent? Minime. Conscientia non permittit. *Non hæc*. Vel quorum parentum auctoritas tanti ponderis? Quis discernet? An ipsi parentes? Communiter omnes opinantur se de religione christiana vere judicare. Præ aliis cœci & servidi sibi videntur, oculati & fideles christiani. Fatendum tamen parentes vere christianos præ omnibus aliis jus habere liberos in religione sua informandi. Tertium. Filius Dei, Caput ecclesiæ, jussit *Evangelium prædicari omni creaturæ*; cum hac conditione: *Qui credit & baptizatur, salvabitur. Qui non credit, damnabitur*. Jussit *summa instructus potestate*, Marc. XVI: 15, 16. Matth. XXVIII: 19, 20. Citra dubium inter omnes creaturas etiam erant liberi, iisque judicio discretionis pollentes. Annon etiam his *Evangelium prædicatum erat?* Annon inter ter mille animas, quarum mentio Act. II.

etiam liberi erant, quorum parentes infideles manserunt? Quis negare potest? Recte & his Evangelium proponebatur. Recte & hi insciis aut invitatis parentibus Evangelio Christi fidem habuerant.

§. IX. Principium Religionis Christianæ etiam non est auctoritas Magistratus, Principum hujus Seculi.

Rex Regum sapientissime præcipit: *Date Cæsari, quæ Cæsar is.* Officia erga Magistratum a subditis cujuscunque ordinis testanda sunt sanctissime & ex conscientia Deo præcipiente. Sed danda quoque sunt Deo, quæ Dei. Quo major hic Dominus, eo magis curate testanda sunt officia erga eum. Quæritur igitur: Quænam Cæsar is, & quænam Dei? Cæsar is sunt census, tributum, timor, obedientia in rebus secularibus Matth. XXII: 21. Rom. XIII: 7. Conservatio status tranquilli in politia: Protectio subditorum, qui Cæsari dant, quæ Cæsar is, contra quosvis turbulentos, etiam cœcos zelotas in caussa Religionis. Cæsar is vero non sunt res conscientiæ, Religionis Christianæ. Ejus non est cum auctoritate cæsarea definire credenda, profitenda, agenda, cultum & spem. Multo minus in conscientiosos aliter profitentes, colentes, sperantes animadvertere, carceri includere, in exilium mittere, vita privare, si in politicis Cæsari dant, quod Cæsar is est. At Dei sunt res conscientiæ, Religionis Christianæ, ejus dogmata, præcepta, cultus, spes, regimen propriæ ecclesiasticum. Deus, Filius Dei talia solus mandat, cognoscit, dicit, punit, ut suo loco plenius dicemus. Sufficit citasse testimonium palmarium: *Mibi data est omnis Potestas in cælo & in terra* [quod

[quod probe notandum.] Argumenta sunt, pri-
mum: *Auctoritas Magistratus, Principum nullibi a Chri-
sto proponitur inculcatur cœu Principium Nomothesiæ Chri-
stianæ.* Vel ubi? Præcipit Cæsari dandum, quod
Cæsar is, sed etiam præcipit Deo dandum, quod
Dei. Hoc æque observandum ac illud. Dein se
solum Dominum, Doctorem, Præceptorem, Ca-
put, Regem Ecclesiæ Christianæ sicut Matth. XXIII:
8. XXVIII: 20. Joh. XIII: 13. Eph. I: 21 - fin.
Luc. I: 32, 33. Hoc ipsum confirmatur Scriptis
Apostolorum. Nullum vestigium auctoritatis
principalis, secularis in articulis Christianæ Religio-
nis definiendis, controversiis dijudicandis. Alia
auctoritas quam Filii Dei ab Apostolis non agno-
scebatur. Paulus provocavit quidem ad Cæsa-
rem Act. XXV: 11. non ad cognoscendum res
Religionis Christianæ, sed consulendum vitæ suæ
contra seditiosos Judæos, quod utique licitum.
Dein si auctoritas magistratus est principium No-
mothesiæ Christianæ, quæritur: An auctoritas hæc
stet penes omnem Magistratum, qua Magistratum,
vel an penes quendam tantum? *Prius non dicetur.*
Datur enim Magistratus infidelis, Ethnicus, Judæ-
us &c. Talis neque valet, neque vult res Religio-
nis Christianæ probare, promovere, defendere.
Quin abutitur Potestate sua contra Religionem
Christianam, sicuti ævo Apostolorum & primo-
rum Christianorum sæpius factum est. *Nec poste-
rius.* Vel quis ille Magistratus & quo Jure? Di-
ces: Christianus pius, fervidus pro Religione Chri-
stiana. Bene. Si omnium Christianorum est salu-
tem Religionis Christianæ promovere, tum maxi-
me Magistratus Christiani, sed hoc non quæritur.
Quæritur: An auctoritas Magistratus sit principium
Nomo-

Nomothesiæ Christianæ? Hoc est probandum. Quod vero ex Evangelio probari nequit. Quare Magistratus vere Christianus nunquam sibi arrogabit gloriam in populum Dei, quæ solius cœlestis Domini Jesu Christi. Dein Magistratus Christianus hoc tempore est vel Catholicus, vel Reformatus, vel Lutheranus. Quis ex his principium Nomothesiæ Christianæ? vel cuius est Religionem Christianam promovere? Catholicus stabit pro Catholicō; Reformatus pro Reformato; Lutherus pro Lutherano. Hinc vero hostilitates, contentiones, bella & ingentia mala. Quilibet Magistratus judicat de propria Religione, quod præ reliquis sit Christiana, & quod ipse caput. Insuper qui hodie est Magistratus Catholicus, Lutheranus mutat Religionem, amplectitur aliam, quid tum? An manet principium Nomothesiæ Christianæ? Vel an populus subjectus cum Magistratu professionem Religionis mutare debet? Hæ contrariantur ideæ Religioni, maxime Christianæ. Præterea Magistratus, princeps ipse est ignarus rerum divinarum, christianarum; Vix intelligit Religionem naturalem, multo minus Christianam, quomodo legislator, interpres, judex Nomothesiæ Christianæ esse potest? Porro si leges Religionis cum Imperio mandat, an simul efficere potest, ut credantur, probentur, ex animo fiat professio, cultus? Impossibile. Conscientiosus constanter affirmabit: Quæ Dei sunt, Deo dabo. Hypocrita quidem ore lucri, honoris, metus caussa probat, quod in corde non credit, reprobatur. Sed an talis est religiosus Christianus? Minime. Est turpis mendax, filius Diaboli, perfidus Deo & Magistratui. Quando Pseud-Politici urgent: *Cujus est Regio, ejus Religio,*

Axio-

Axioma est Deo, Filio Dei, sanæ rationi detestabile, probrosum, ipsis societatibus varie pernixium, ut superiori Sect. §. IV. plenius probatur.

§. X. Tandem Principium Nomothesiæ Christianæ non est Auctoritas Ecclesiæ, sive Ministrorum Ecclesiæ.

Non rejicimus Ministerium Ecclesiæ Christianæ vel fidorum Ministrorum: Absit. Agnoscimus & veneramur varium usum in canone Scripturæ custodiendo, commendando, interpretando, applicando, controversiis examinandis, cultu, collectione, gubernatione, defensione membrorum, disciplina. Agnoscimus & veneramur quoque potestatem prorsus singularem, excellentem, realem, aliquando terribilem, sed spiritualem, invisibilem, in nomine Iesu Christi & juxta leges ejus. Rejicimus vero auctoritatem Ecclesiæ & Ministrorum summam, infallibilem, externe coactivam citra liberum examen & professionem, a qua simpliciter in rebus fidei, morum, cultus, controversiarum decisione, disciplina sit dependendum adeo, ut illud sit verum, pium, bonum profitendum, tenendum, quod ab Ecclesia, etiam particulari, ut Romana, vel alia aliqua, aut Concilio, Synodo, Consistoriis, Episcopis, uno, paucis vel pluribus determinatur, imponiturque sub gravissima poena a singulis credendum, profitendum, agendum, observandumque.

Argumenta. *Primum:* Auctoritas Ecclesiæ sive Ministrorum Ecclesiæ non potest esse principium Nomothesiæ Christianæ. *Non Ecclesia*, quæ populus Dei. Populus non dat leges, sed accipit. *Unde Ecclesia gloriatur: Jehova est יְהוָה Legis-lator*

*lator noster Jes. XXXIII. Non Ministri Ecclesiæ. Si leges Religionis cum auctoritate darent, explicarent, controversias deciderent, graviter & per brachium seculare punirent, non essent Ministri, servi Iesu Christi, sed Domini Ecclesiæ. At Ministri in sacris dicuntur ac revera sunt. Alterum: Ecclesia N. Testamenti est regnum Dei cœlorum, ut jam supra §. VII. dictum; ergo Nomothesia Christiana a Deo, ex cœlo, modo cœlesti, divino datur, conservatur, custoditur. Si vero principium esset auctoritas Ecclesiæ vel Ministrorum, tum non esset regnum Dei, cœlorum, sed humanum vid. supra. Tertium: Nomothesia Ecclesiæ & Ministrorum contrariatur doctrinæ Christi, ceu quæ doctrinas & præcepta hominum in caussa Religionis rejicit. Probatur Matth. XV: 9. *Frustra me colunt, docentes doctrinas, præcepta hominum.* Cultus talis, vel quod idem est, Religio vana, inutilis, Deo est ingrata. At quæ illa? Quæ docet doctrinas, & præcepta hominum, non solum falsa, impia; modo sint humana, ceu quæ regnum Dei tollunt. Imperator non permittit, ut Ministri leges Imperio præscribant. Nexus & occasio lucem & vim dant. Scribæ discipulos apud Magistrum accusarunt: *Quare discipuli tui transgrediuntur παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων Traditionem Seniorum?* Quam? Manus non lavare ante esum. Quid ad hæc cœlestis Doctor? An reprehendit discipulos? An probat scribarum hypothesin; traditioni Ecclesiæ esse parendum? Minime. Verum cultum questionis declarat innitentem doctrinis & præceptis hominum. Forsan dices: Christum rejicere traditiones, doctrinas & præcepta Ecclesiæ Judaicæ, eaque falsa, impia. R. Non. Rejicit ἀνθρώπων hominum, quicunque illi.*

illi. Dein quæ ratio doctrinarum & præceptorum Ecclesiæ Judaicæ, eadem Christianæ, īmo hujus major. Sub. V. Testamento nondum erat *regnum Dei*, *cælorum* sensu Evangelico. Major erat potestas Ecclesiæ V. Testamenti, quam novi: Filio Dei capite constituto, ut suo loco plenius. Nec Christus loquitur de doctrinis & præceptis falsis, impiis, sed simpliciter *hominum*. Nulla caussa docendi vanum esse cultum innitentem doctrinis, præceptis falsis, impiis. Quis ignorat? Talis cultus non solum esset *vanus*, sed & *impious*. Occasio docet. Quæstio erat: De lotione manuum præmittenda esui panis. Quæstio videri posset non magni momenti, consistere cum tot aliis legibus Purificationum. Summus Judex tamen refert ad cultum *vanum*, *ortum ab hominibus*. Quot ejusmodi ritus simillimi ceu necessarii, sancti, meritorii dominantur in Ecclesia, quæ pro Traditionibus stat. Quartum: Nomothesia Ecclesiæ & Ministerorum contrariatur quoque Apostolorum, Pauli & Petri. Præmittam Argumentum Achilleum, quo Paulus plenissime & fortissime pugnat contra omnem auctoritatem hominum, qui Ecclesiæ Dogmata, præcepta, cultum obtrudunt, eximuntque fideles è solo Dominio Jesu Christi. Lege cap. II. ad Coloss. a v. 6 - fin. Apostolus Christum sistit Caput, idque unicum ac sufficiens, liberatorem ab omni alia Jurisdictione in Causis Religionis Christianæ. Unde clare sequitur Principium Nomothesiae Christianæ aliud, quodcunque illud, non dari. Patet ex v. 19, 20. Christus est Caput firmiter tenendum, ex quo totum Corpus per Commissuras & Vincula suppeditatum ac corroboratum crescit ad Incrementum Dei. Corpus naturale duo

capita

capita non habet ; unicum sufficit , quod spiritu jugiter influit in corpus & omnia membra . Si hæc vera sunt de capite naturali , quanto magis supernaturali , divino , *in quo habitat omnis Plenitudo Divinitatis corporaliter* , non tantum immanenter , sed & transitive , unde additur : *Et estis in illo impleti v. 9, 10.* Illi debemus Libertatem a Lege Morali condemnante , a Lege Ceremoniali Divina , multo magis a statutis humanis Ecclesiasticis v. 14, 16, 18, 20, 21. Nec hoc solum , sed & dehortatur ab aliis dogmatibus & præceptis suscipiendis v. 8. *Videte , ne quis vos spoliet per philosophiam & vanam seductionem secundum traditionem hominum , secundum elementa mundi & non secundum Christum & v. 20.* Si igitur mortui estis cum Christo elementis mundi , quare , ac si viveretis in mundo , permittitis , ut dogmata vobis imponantur ? Genuini igitur Christiani his dehortationibus obsequuntur , carent sibi , ne quis , quicunque ille , spoliet , privet Beneficiis a Christo partis , speciatim Libertate , quocunque etiam modo , titulo . Expressis verbis memorat *traditiones hominum , elementa mundi & non secundum Christum.* Dogmata , præcepta , cultus , quæ dependent ab Auctoritate Ecclesiæ vel ministrorum sunt traditiones hominum , non Jesu Christi , quibus nulla fides , obsequium nullum præstandum . Servi & Fideles Iesu Christi de iis tanquam spiritualibus prædonibus , interceptoribus Brabeorum cœlestium in spiritu opponere debent v. 8, 18. Mortuorum instar nulla admittere dogmata , Animum & Aures coram iis obthurare . Hinc notanter scribit Apostolus : *Quare ac si viveretis in mundo permittitis , ut dogmata vobis imponantur ? v. 20.* Qualia statim subjiciuntur

v. 21. *Ne tangas, ne gustes, ne contrediges.* Quæcunque Ecclesia talia dogmata imponit, atro carbone notatur ceu contraria Religioni Christianæ. Plenius exprimit idem Apostolus tanquam doctrinas dæmonum oriundas, quod singulariter notandum, in POSTERIORIBUS, vel ut vulgatus habet, NOVISSIMIS TEMPORIBUS scil. eorum, qui prohibent contrahere matrimonium, qui præcipiunt abstinere a cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione. 1. Tim. IV. 1, 2, 3. Frustra objicis: Paulum loqui de seductoribus sui ævi. R. Generaliter loquitur de omnibus, qui Ecclesiæ Christianæ traditiones & dogmata humana cum auctoritate imponunt & ita abnegant unicum sufficiens Dominium Jesu Christi. Providum Numen gratiōe prospexit, prædicens, monens, quod talia dogmata in posterioribus vel novissimis temporibus sint exstitura. Quidquid prætexi solet, est *Tela Araneæ*, ut prævidit Apostolus & hinc scripsit, quod habeant quidem λόγον σοφίας RATIONEM, Speciem sapientiae IN CULTU VOLUNTARIO ET HUMILITATE ET LÆSIONE CORPORIS v. 23. non vero veram cœlestem Sapientiam, non originem eorum ex Deo, utpote sunt præcepta & doctrinae hominum v. 22. Impossibile est ex Novo Testamento probare matrimonium Clericis esse prohibitum, certos cibos certo tempore haud esse comedendos. Quia non constituimus numero arguentorum certare, supercedemus alia testimonia ex scriptis Paulinis conquirere. Statim progredimur ad Petrum, qui putatur primus Pontifex Romanus, Judex adeoque in Ecclesia Christiana summus, infallibilis, interpres cum summa auctoritate, adeo ut omnes

alii servi & fideles ab Interpretationibus, decisio-
nibus ejus dependere & simpliciter in iis acquiesce-
re debeant. Si vero talis potestas penes Petrum
erat, probanda illa a Domino Ecclesiæ in eum
certo collata, ab Apostolis agnita, ab ipso Pe-
tro possessa & exercita. Nullum valet: *Non pri-
mum*: Dominus Apostolos suos pares fecit, spe-
ciatim ascendens in cœlum Matth. XXVIII. 18. f.
Marc. XVI. 15. *Non secundum*: Vel ubi vesti-
gium? Quomodo Paulus Petrum reprehendisset
non incidentem ad veritatem Evangelii, consimilatorem,
qui Judæos Græcosque offenderat. Gal. II. 13, 14.
Non tertium: Ipse I. Epist. V. 1. Se *Conseniorem*,
ut credere fas est, in veritate, non vero ficta
mundana humilitate nominavit, adeoque sibi non
majorem potestatem in religione adscripsit quam
Senioribus. Si ex Mandato Domini, Filii Dei
constitutus ejus Vicarius, Caput & Judex Eccle-
siæ, tanto magis titulum eminentissimum bona
conscientiâ præmisisset, quia scopus erat senio-
res hortari ad munere dextre defungendum. Ejus-
modi titulus vere ei competens vim & pondus de-
disset hortationi. Dein hortatus erat v. 2. ad ποι-
μανεῖν τὸ ποιμνιον τῷ Θεῷ pascendum Gregem Dei,
quod officium Petro erat impositum. Joh. XXI.
16. ποιμανεῖς pascere oves meas, hoc ipsum adscribi-
tur senioribus, alibi Episcopis Act. XX. 28. Idem
exstat vocabulum exprimens curam pastoralem,
non dominium, imperium auctorativum. Unde
statim v. 3. dehortatur neque ut dominantes in cleris
cum auctoritate imperando credenda, agenda,
speranda, colenda. Quin sitis *Exemplaria Gregis*,
præeundo in fide, vita, cultu & spe, memores
quod pastorum servi sitis, non Domini. Quare
statim

statim v. 4. meminit Ἀρχιποιμένος, *Principis Pastorum*, ex cuius nutu & mandatis Domino servire teneantur. *Quintum*: Omnibus & singulis Christianis, non solum Episcopis, Ministris, sed & Gregariis, cujuscunque classis, licentia, imo mandatum officium est omnes res Religionis Christianæ, etiam controversias, juxta conscientiam & verbum Dei cognoscendi, examinandi, rejiciendi, retinendi. Ergo non datur principium Religionis Christianæ auctorativum, quod penes Ecclesiam aut Ministros. Consequentia clara & certa. Alias non staret penes omnes & singulos Christianos res Religionis cognoscere, dijudicare, probare, improbare. Ipse summus Propheta Matth. XXIV. 4. *Videte quis vos seducat.* Multi enim venient in nomine meo dicentes: *Ego sum Christus, & multos seducent.* v. 23 - 27. *Tum si quis vobis dicet: Ecce hic Christus aut hic, nolite credere, surgent enim falsi Christi & falsi Prophetæ ac edent signa magna & prodigia, adeo ut seducturi etiam electos, si possibile. Ecce hoc vobis prædixi.* Prædictio Christi certa. In Ecclesia Christiana existent multi seductores, falsi Christi, falsi Prophetæ, Miraculis quoque clari, actu seducturi multos, prætendentes tamen se in nomine Christi venire, digito quasi monstrantes: *Ecce hic Christus vel hic.* Hæc vera Ecclesia Christiana, unica, cui nomen dandum. Quem in finem hæc prædicta, ut caveamus nobis. Ut iis non credamus. Si vero in rebus Religionis Christianæ dependendum ab Auctoritate Ecclesiæ vel Ministeriorum, in periculo seductionis versamur. Peccamus contra paternam monelam Prophetæ nostri. *Videte, ne quis (quicunque ille) vos seducat.* Dein in prima Johannis Epistola Cap. IV. 1. &

Cap. II. 24, 27. Illo : *Dilecti, nolite omni Spiritui credere. Explorate Spiritus, an ex Deo sint, quoniam multi Iudeo-Prophetæ in mundum intrarunt.* Apostolus vetat credulitatem *omni Spiritui credere*, qui jactat suam religionem veram esse ; commendat curatam explorationem, *douμάζειν explorare* (Auris abrorum instar metallum quæstionis in ignem immittentium :) *Spiritus, an ex Deo sint.* Subiecta gravi ratione : *Quoniam multi Iudeo-Prophetæ in mundum intrarunt.* Qui omni spiritui credit, qui non explorat, facillime fallitur. Falsi doctores communiter sunt impudentes, & respuunt curatus examen. *Hoc.* Recenset Johannes Seductores, qui tum Ecclesiam decipere voluerant, commendatque prudentiam. Certus de veritate religionis suæ non gloriatur Thrasonicorum more : Penes me stat veritas. Cœce credite mihi. Hæretici sunt omnes alii. Non. Monstrat rationem veritatem dignoscendi, non via auctoritativa, sed exploratoria secundum certa media, externum & internum. Illud : *Si in vobis manet, quod ab initio audivistis, etiam vos in Filio & Patre manebitis.* *Hoc.* *Et vos quod attinet unguentum, quod accepistis ab illo, in vobis manet & non indigetis, ut quis vos doceat, sed ut illud unguentum vos de omnibus docet & verum est, & non mendacium & ita docuit vos, manete in illo.* Recte itaque controversias examinamus non simpliciter doctoribus credendo, sed conferendo cum verbo evangelico AB INITIO, non traditionibus incertis, quæ ipsæ explorandæ sunt ; dein attendendo ad Spiritum S. qui in omnibus veris christianis est operaturque Rom. VIII. 9. Joh. XVI. 13. Hujus institutio vera est & non mendax. Qui hunc doctorem habet, non indiget doctore exter-

externo cum auctoritate res religionis obtrudente. Quod ipsum Paulus passim confirmat, uti I. Cor. X. 15. *Tanquam prudentibus dico. Judicate ipsi, quod dixi.* Magnæ auctoritatis Apostolus non exigit, ut verbis suis absoluta fides habeatur. Concedit Corinthiis liberam ἐπινοίαν de Themate controverso. *Vobiscum tanquam prudentibus loquor.* Honorat illos, tanquam prudentes, qui ipsi de veritatibus judicare valeant. Qui vero postulant cœcam fidem, illi oculos quasi auditoribus eruunt, ut cœcos, mente captos tractant; Non alio fine, quam ut doctrinis & præceptis humanis sine demonstratione ad conscientiam simpliciter credant. Dein I. Thess. V. 21. *Omnia explorare, quod præclarum, retinete.* Exploratio ergo in rebus religionis omnibus incumbit, non Episcopis tantum, sed & gregariis Christianis. Hi enim compellantur. De rebus religionis in nexu agitur. Nec exploratio nonnisi injungitur, sed insuper officium præclarum, verum, bonum retinendi, ac vi oppositionis contrarium rejiciendi. Insuper I. Cor. II. 15. *Spiritualis vero omnia dijudicat, ipse vero a nemine dijudicatur.* Spiritualis minime est clericus, *ein Geistlicher*, ut hodie dicitur, sed omnis genuinus Christianus, qui Spiritum Christi habet Rom. VIII. 9. Gal. VI. 1. qui hinc πνευματικῶς per Spiritum Dei de rebus spiritualibus, evangelicis recte judicat. v. 14. *Talis vero a nemine dijudicatur.* Non agnoscit dijunctionem auctoritativam, vel judicem, quicunque ille, pro imperio dicentem: Hoc verum. Hoc falsum. Tuum est positionem, quam ego veram declaro probare, falsum vero, quam ego falsam habeo, rejicere. Minime. Peccaret in Spiritum S. contra privilegia no-

vi foederis, si talem judicem agnosceret. *Jer.*
XXXI. 34. Joh. VI. 45. I. Joh. II. 27. Sextum:
 Principium Religionis Christianæ unicum sufficiens est Verbum Dei, V. & N. Testamento consignatum, recte intellectum, fons, norma & judex rerum fidei, vitae, cultus, spei, regiminis. Ergo principium esse nequit Auctoritas humana, paterna, magistratus, speciatim etiam ecclesiastica. Duo contraria una consistere nequeunt, uti posterius jam hac sectione destructum; sic prius sequente plenius adstruetur.

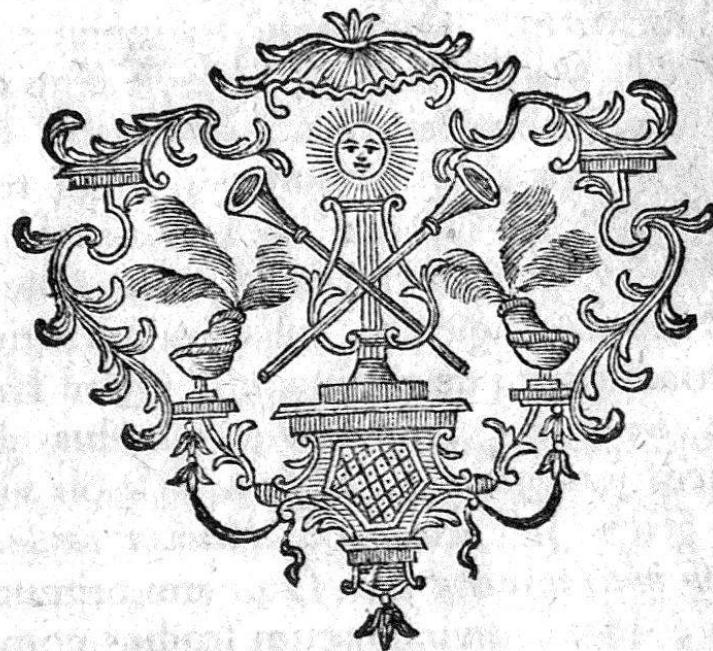
§. XI. *Ultimo Principium Religionis Christianæ non est Historia, sive recensio dogmatum, præceptorum, cultus, spei, regiminis ecclesiastici, quæ his vel illis seculis obtinuerant.*

Hoc principium est omnium infirmissimum. Historia est recensio factorum, quæ vero veritatem articulorum fidei minime probat. Non sequitur: Hic articulus fidei, docebatur seculo VI. VII. imo etiam I. II. Ergo verus. Historia, si alias certis monumentis innititur, nonnisi probat, quod doctrina hæc hoc vel illo seculo, in hac vel illa ecclesia, ab hoc vel illo Patre publice tradita fuerit. Non licet concludere: Ergo doctrina vera est. Illis ipsis seculis traditi quoque errores, observatus etiam cultus superstiosus. An ergo errores ob veritatem historicam fiunt articuli fidei probati? Historia per se non probat veritatem, nec demonstrat errorem. Illustremus duobus Exemplis. *Docetæ* jam primo seculo vixerant docuerantque. Si hodie asseclas haberent, (ut forsitan habent) speciose provocarent ad primam antiqui-

tiquitatem in historia N. Testamenti: *Sententia nostra jam patronos habuit seculo primo, secundo.* Ergo vera est. Alterum. Ævo Christi movebatur quæstio de libello repudii. An licitum sit quamlibet ob causam scribere, uxores dimittere. Hilleliani illo tempore doctores gravissimi multo numero stabant pro affirmativa, sed Schammæani pauci pro negativa. Controversia hæc delata ad summum Doctorem. Quomodo respondit? *Annon legistis?* &c. Matth. XIX. 4. decidit ergo controversiam ex Verbo Dei, ceu judice reali. Hilleliani provocaverant ad antiquitatem, ad tempora Mosis, ad Mosen ipsum: *Moses præcepit dare libellum repudii.* v. 7. Doctor constans manserat in responso suo theologico. Inhærendum primæ divinæ constitutioni de conjugio. Quod Hilleliani vocant ἐνταλμα, *Præceptum*, Christus declarat pro mera permissione. *Moses permisit ob vitiosum statum gentis Judaicæ. Ob duritiem cordis.* Απ' αρχῆς ab initio non erat sic. Omnia primum principium, idque divinum cum legibus conveniens est rectum principium articulorum Fidei. Hoc sensu valet. *Quod est antiquissimum, est verissimum.* Non vero historia, quæ ante aliquot secula contigit, quæque primo divino principio, legibus divinis, rationibus contraria. Unde illi ipsi, qui tenaciter stant pro antiquitate, asserunt, argumenta ab antiquitate nihil probare, quando statutis recentioribus ecclesiæ adversantur. Historia antiqua, quæ favet, valide probat; sed antiquior, imo antiquissima, divina. Omni robore caret si hypothesibus non favet. Jesum Christum S. Cœnam sub utraque specie instituisse, hinc sub utraque esse celebrandam, quid clarius? quid antiquius?

us? Testatur praxis in ecclesia primitiva. Testantur Patres, sed quia ἀρχὴ principium divinum contrariatur, hypothesi ecclesiæ recentiori, etiam divina antiquitas nullam meretur fidem. Dicunt: *Est opinio hæreticorum.*

F I N I S.

Bre-